

การขับเคลื่อนองค์ความรู้โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

KNOWLEDGE DRIVEN COMMUNITY BASE RESEARCH PROJECT OF THE COMMUNITY BASE
RESEARCH CENTER IN LAMPHUN PROVINCE

วันเพ็ญ พรินทรากุล

Wanpen Parintarakul

สถาบันวิจัยหรือศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

Hariphunchai Research Institute. The Community Base Research Center in Lamphun Province

E-mail: dpprintra28@gmail.com

Received 14 October 2023; Revised 21 June 2024; Accepted 21 June 2024.

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อการพัฒนาโจทย์วิจัยชุมชน จำนวน 4 โครงการ เป็นพื้นที่ระดับตำบล จำนวน 4 โครงการ (2) เพื่อยกระดับและพัฒนาองค์ความรู้วิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดลำพูนจัดทำนโยบายสาธารณะในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยการประสานความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.) (3) เพื่อติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินการให้มีคุณภาพ และ (4) เพื่อหาแนวทางในการจัดการความรู้เพื่อการยกระดับความรู้ของศูนย์ประสานงานฯ เป็นศูนย์นวัตกรรมด้านเกษตรกรรมยั่งยืน มีพื้นที่เป้าหมายครอบคลุม 5 ตำบล จำนวน 58 ชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล แบบบันทึกการจัดเวทีเสวนา ในการเก็บประเด็นเวทีการเสวนาและสนทนากลุ่มย่อย เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ สมุดบันทึก แบบฟอร์มลงชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม และรูปการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

พบว่า การพัฒนาโจทย์วิจัยชุมชนระดับตำบล จำนวน 4 โครงการ ต่อเนื่องมาจากปีงบประมาณ 2562 โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยได้นำมาเข้าสู่กระบวนการพัฒนาโครงการวิจัยใหม่ มีการยกระดับและพัฒนาองค์ความรู้วิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดลำพูนจัดทำนโยบายสาธารณะในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยการประสานความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.) การนำเอาองค์ความรู้โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ได้ให้การหนุนเสริมโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูนทั้งที่ดำเนินการมาแล้ว และยังคงดำเนินการอยู่ มายกระดับความรู้ในการพัฒนาและขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วมจังหวัดลำพูน ปี 2563 และเอกสารวิชาการการลดภาวะหมอกควันจากไฟป่าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินการให้มีคุณภาพการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงานองค์กร ผ่านการจัดการความรู้ของศูนย์ประสานงานฯ เป็นศูนย์นวัตกรรมด้านเกษตรกรรมยั่งยืน จังหวัดลำพูน กระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอในจังหวัดลำพูน มีปราชญ์ผู้รู้ มีพื้นที่การเรียนรู้ มีชุดความรู้เหมือนและแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

คำสำคัญ : การขับเคลื่อนองค์ความรู้; โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น; ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน.

Abstract

The objectives of this research were 1) to develop a community research problems of four projects at the Subdistrict level, (2) to upgrade and develop research knowledge for local communities in Lamphun Province by creating public policies and coordinating with the Office of the National Health Commission (NHSO), (3) to monitor and support research projects that are in progress to ensure the quality, and (4) to find ways to manage knowledge for upgrading knowledge of the Coordination Center to be an innovation center for sustainable agriculture. The target areas covered five Subdistricts with fifty-eight communities. Record form, forum record form, mind mapping, voice recorder, video recorder, notebook, participant registration form, and research photos were research tools used to collect data from forum and small focus group. This was a participatory action research (PAR). It was found that the development of community research questions of four projects in the sub-district level continued from the fiscal year (2019) by The Thailand Research Fund (TRF) by bringing it into the process of developing a new research project. There was an upgrade and development of research knowledge for the local area of Lamphun province. Public policy was created in Lamphun Province by the coordination of (NHCO). To apply knowledge to support research projects from the past and current research for local area in Lamphun was done to upgrade development knowledge and impel participatory public policies of Lamphun Province in the year of 2020, and the document of the course “Reducing Smog from Wildfire by Community Participation”. There was a monitoring and support to increase the quality of continuing research projects. Knowledge from the research was used in the organizations through knowledge management of coordination center, which was the center of innovation in sustainable agriculture in every District in Lamphun Province. There were similar and different scholars, learning spaces, and sets of knowledge depending on the areas.

Keywords: Knowledge-driven; community-based research project; the Research Coordination Center for Locals in Lamphun Province

บทนำ

สถาบันวิจัยหรือศูนย์ มีพัฒนาการขึ้นมาจากโครงการหรือศูนย์คหกรรมหรือกลุ่มลำพูนเสวนาซึ่งเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันของนักวิชาการ ประชาชน และพระสงฆ์ ที่มีแนวคิดที่จะหาแนวทางในการพัฒนาเมืองลำพูนร่วมกัน ภายใต้ความร่วมมือระหว่าง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2543 โดยมีเป้าหมายหลักของสถาบันฯ คือ การเป็นสถาบันการเรียนรู้ให้กับชุมชนท้องถิ่นลำพูนด้วยเป้าหมายหลักดังกล่าวทำให้การดำเนินงานของสถาบันวิจัยหรือศูนย์ ที่ผ่านมามี 2 ลักษณะ คือ การทำหน้าที่เป็นศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ทำหน้าที่ในการหนุนเสริมการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดลำพูนและการเป็นสถาบันการจัดการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น : แสพพะยอมมหาวิทยาลัยชาวบ้าน ทำหน้าที่เป็นหน่วยงาน

วิชาการที่ให้บริการองค์ความรู้และสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้มีการนำเอาองค์ความรู้ไปจัดการปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานองค์กร และบุคลากรต่าง ๆ

ในปี 2561 ได้มีการสนับสนุนขับเคลื่อนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจำนวน 5 โครงการ ครอบคลุมพื้นที่ 29 ชุมชน/หมู่บ้าน ในประเด็นการจัดการทรัพยากร(ที่ดิน ป่าไม้) ประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืน และการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยศูนย์ประสานงานฯ ได้มีการสรุปทบทวนและร่วมกันกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ในปี 2561-2564 โดย บทเรียนของการเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามยุทธศาสตร์เดิมที่ผ่านมา พบว่า ประเด็น “ความมั่นคงด้านอาหาร” ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (วิรัช พัวร์ ประเสริฐศักดิ์, มปป : 1) และการทำการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ยังคงเป็นประเด็นหลักสำคัญ การขับเคลื่อนประเด็น “ความมั่นคงด้านอาหาร” บนฐานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็น 2 ใน 4 ของระบบห่วงโซ่อาหารหรือการได้มาการเข้าถึงอาหารเพื่อความพอเพียง ปลอดภัย และยั่งยืน ในปี 2561-2564 ทั้งนี้ได้มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากเวที งานช่วงพะเยา สืบฮีตสานฮอย ฮ้อยก้าก๊ัดคนฮักหละปูน “พะเยาจาวบ้าน : งานวิจัยท้องถิ่น” เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2561 โดยมีผู้อำนวยการ สกว. ศ.นพ.สุทธิพันธุ์ จิตพิมลมาศ คณะผู้บริหารของ สกว. นักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน เครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ นักวิชาการ และเครือข่ายภาคี(Northern Local Research Network, 2020: online) ได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของ ศูนย์ประสานงานฯ โดยมีใจความสำคัญ ได้แก่ ความศรัทธาต่องานวิจัยเพื่อท้องถิ่น งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเมื่อมา ทำให้มีความสุข (Research and Development Institute, Sakon Nakhon Rajabhat University, 2016: 10) การคิดสิ่งใหม่เป็นสิ่งที่ยากจากสิ่งเก่าที่ยากอยู่แล้ว ความรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาที่ยิ่งใหญ่ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเรื่องดี มีคุณค่ายังมีพลังไม่พอ ต้องการสานพลังภาคีเพื่อให้เกิดผลกระทบ การนำเอาทุนทางปัญญาจากสิ่งเล็กมาเป็นสิ่งใหญ่ จะนำไปสู่ที่พึ่งและสร้างพลังออกแบระบบ การศึกษา วัฒนธรรม ระบบนิเวศ ฯลฯ อย่างเชื่อมโยง และสร้างเป้าหมายร่วมกัน (Road map) เนื่องจากไม่ได้กับการอยู่กับความคิดเดิม สิ่งที่ทำเป็นความสำเร็จในอดีต เป็นผลกระทบขนาดเล็ก แต่พลังไม่พอสำหรับการส่งผลกระทบวงกว้าง และไม่ควรทำหลายเรื่อง การนำงานวิจัยไปสู่การเปลี่ยนแปลงต้องมีกระบวนการหลายขั้นตอน การรวบรวมองค์ความรู้ สังเคราะห์องค์ความรู้ การจัดทำนโยบาย การจัดทำแผนปฏิบัติการ 20 ปี ข้างหน้า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น : CBR (Mongkhonchai-aranya, C.,and group, 2020: 1) ควรเลือกเรื่องที่มีนัยยะสำคัญที่มีผลกระทบสูง รวมกันแบบ Micro impact หลายอันมาเป็น Macro impact การใช้เทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน สร้างระบบทุนเพื่อสังคม (social enterprise) เช่น การเสนอหนึ่งสำนักงาน หนึ่งร้านค้า เป็นต้น

จากการดำเนินการบริหารโครงการวิจัยในพื้นที่ปี 2562 ได้มีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนศูนย์ประสานงานฯ โดยสรุปจากข้อเสนอแนะของผู้บริหาร สกว. และคณะผู้บริหาร สกว. (ในขณะนั้น) เครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นภาคเหนือ ตัวแทนนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ผู้ทรงคุณวุฒิ และภาคีเครือข่าย ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น พร้อมทั้งข้อสรุปจากเวทีการประชุมของเครือข่ายศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2561 และเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยและสถานการณ์ในปัจจุบัน มุ่งเน้นการสร้างงานวิจัยที่เกิดผลกระทบสูงและวงกว้าง จึงมีการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ปี 2562 ที่ยังคงยุทธศาสตร์ร่วมกันของเครือข่ายศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือในการขับเคลื่อนประเด็นความมั่นคงด้านอาหารในการปกป้องพื้นที่อาหาร พร้อมทั้งการหนุนเสริมช่วยเหลือซึ่งกันและกันของศูนย์ประสานงานฯ เพื่อให้สามารถขึ้นโครงการวิจัยได้ตามเป้าหมายที่กำหนด โดยมีการพัฒนาโครงการวิจัยในระดับลุ่มน้ำ และระดับพื้นที่ จำนวน 5 โครงการ ครอบคลุมชุมชนทั้งหมด จำนวน 69 ชุมชน ใน 7 ตำบล 3

อำเภอ เป็นประเด็นประเด็นความมั่นคงด้านอาหาร ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พืชอาหารและสมุนไพร และการบริหารจัดการชุมชน โดยสามารถออกสัญญาโครงการได้เพียง 1 โครงการ อีก 4 โครงการ ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้ข้อเสนอแนะให้สามารถออกสัญญาในปีงบประมาณ 2563 ในเดือนตุลาคม 2563 เนื่องจากสถานการณ์การเปลี่ยนผ่านขององค์กรอีกทั้งงบประมาณของฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่เพียงพอต่อการจัดทำสัญญาโครงการวิจัยในปี 2562

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อการพัฒนาโจทย์วิจัยชุมชน จำนวน 4 โครงการ เป็นพื้นที่ระดับตำบล จำนวน 4 โครงการ
- 2) เพื่อยกระดับและพัฒนาองค์ความรู้วิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดลำพูนจัดทำนโยบายสาธารณะในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยการประสานความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.)
- 3) เพื่อติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินการให้มีคุณภาพ จำนวนทั้งหมด 4 โครงการ มีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) เพื่อหาแนวทางในการจัดการความรู้เพื่อการยกระดับความรู้ของศูนย์ประสานงานฯ เป็นศูนย์นวัตกรรมด้านเกษตรกรรมยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยการขับเคลื่อนองค์ความรู้โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research) มีขั้นตอนในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อสนับสนุนโครงการวิจัยและยกระดับความรู้จากโครงการวิจัย ดังนี้

1) การพัฒนาโจทย์วิจัยชุมชนพื้นที่ใหม่ จำนวน 4 โครงการ เป็นพื้นที่ระดับตำบล จำนวน 4 โครงการ ได้แก่ การพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นประเด็นด้านความมั่นคงอาหาร ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และเกษตรกรรมยั่งยืน การจัดการตนเองของชุมชน การจัดการปัญหาหมอกควันไฟป่า การปรับตัวของชุมชนลุ่มน้ำ การอนุรักษ์และการบริหารจัดการสมุนไพรในการใช้ประโยชน์ของชุมชน โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาโครงการดังนี้

(1) การประสานความร่วมมือในการดำเนินโครงการวิจัยกับประชาชน เกษตรกร หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานองค์กรสนับสนุน

(2) จัดเวทีเพื่อการวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ร่วมกันของคณะทำงาน ที่ปรึกษา ศูนย์ประสานงานฯ ชุมชนหรือเกษตรกรผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หน่วยงานวิชาการ หรือนักวิทยาศาสตร์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) เพื่อค้นหาโจทย์วิจัยและพัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกัน มาจากปัญหาและความต้องการของทุกภาคส่วน โดยการแบ่งกลุ่มเพื่อระดมปัญหาและความคิดเห็น จากนั้นนำมาให้น้ำหนักและให้มติร่วมกันเพื่อเสนอทางเลือกหรือโจทย์วิจัยที่มาจากความคิดเห็นร่วมกันอย่างเป็นธรรมด้วยวิธีการแบบประชาธิปไตยคือยอมรับความคิดเห็นส่วนใหญ่ การจัดเวทีเพื่อสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมออกแบบการดำเนินโครงการวิจัยร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสีย การแบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะวิจัยในโครงการวิจัย ตามหัวข้อและกรอบการสนับสนุนโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(3) การพัฒนาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่

(4) การสนับสนุนการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

(5) การจัดเวทีเพื่อการพิจารณาโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในพื้นที่ เป็นการพิจารณาจากเอกสาร ข้อเสนอโครงการของผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานสนับสนุน และการลงพื้นที่เพื่อพบปะกับคณะนักวิจัยและลงดู สถานการณ์จริงในพื้นที่

(6) การปรับปรุงข้อเสนอโครงการวิจัยจากการนำเสนอข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

(7) นำเสนอข้อเสนอโครงการต่อแหล่งทุนวิจัยเพื่อการอนุมัติ

(8) การจัดทำร่างสัญญาโครงการวิจัยเพื่อดำเนินการให้ออกสัญญาโครงการวิจัย

2) การพัฒนาองค์ความรู้วิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดลำพูน จัดทำนโยบายสาธารณะในพื้นที่จังหวัด ลำพูนในประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืน และการจัดการทรัพยากร โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.)

(1) การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนและหน่วยงานองค์กร เป็นการจัดเวทีทำความเข้าใจ การ สร้างการเรียนรู้ร่วมกัน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และหน่วยงานองค์กร

(2) การสร้างพื้นที่รูปธรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และชุมชน จากฐานความรู้ของ โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยการบูรณาการเครื่องมือสมัชชาสุขภาพ และธรรมนูญสุขภาพ เป็นการยกระดับ ความรู้เพื่อพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะ ข้อตกลงร่วม หรือธรรมนูญของแต่ละระดับในพื้นที่จังหวัดลำพูน (ชุมชน ตำบล จังหวัด/ประเทศ)

(3) การจัดทำข้อเสนอนโยบายสาธารณะ ข้อตกลงร่วม หรือธรรมนูญร่วมกับหน่วยงานองค์กรที่ เกี่ยวข้อง

3) การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินการให้มีคุณภาพ มีการนำเอาองค์ ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัย จำนวน 4 โครงการ มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1) การติดตามเพื่อสนับสนุนโครงการวิจัยให้มีคุณภาพ ปิดโครงการตามระยะเวลาที่กำหนด มีการ นำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดลำพูน องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน (อบจ.) เป็นต้น

2) การจัดกิจกรรมในการใช้ความรู้จากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์และแก้ไขปัญหาในชุมชนท้องถิ่นเป็น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในแต่ละประเด็น

3) การจัดเวทีเพื่อการนำเสนอรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย

4) การจัดเวทีเพื่อการนำเสนอ(ร่าง)รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

5) การพัฒนาทักษะบุคลากร นักวิจัยและเครือข่าย การอบรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัย/พี่เลี้ยงจาก อปท. และหน่วยงานต่าง ๆ ในเรื่อง แนวคิดวิจัยเพื่อท้องถิ่น การเรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชน การศึกษา วิเคราะห์ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม การเชื่อมโยงกับกระแสโลก / ความมั่นคงด้านอาหารกระบวนการออกแบบการ เรียนรู้ การถอดบทเรียน/ถอดความรู้ การทำ social mapping การคืนความรู้สู่ชุมชน และการเขียนรายงาน วิจัย เป็นต้น

6) การพัฒนาเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูนและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ ในประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของประเด็น (เนื้อหา)บุคลากร (นักวิจัย และ บุคลากรในหน่วยงาน) และพื้นที่ร่วมกับหน่วยงาน(งานวิชาการ)

7) การจัดกิจกรรมห้วัดงานวิจัยในพื้นที่การจัดเวทีแลกเปลี่ยนโครงการวิจัย (ห้วัดวิจัย)

8) การจัดงานมหกรรมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (แสนผะหญุกำกั๊ดหละปูน) การจัดตลาดนัดความรู้/การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น เวทีรายงานผลการดำเนินงาน การสรุปบทเรียนการดำเนินงาน การนำเสนอข้อมูลความรู้กับชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานองค์กร

9) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรศูนย์ประสานงานฯ โดยการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนความรู้กับเครือข่ายศูนย์ประสานงาน ในภาคเหนือ

10) การสรุปบทเรียนการทำงาน

- การจัดเวทีประชุมประจำเดือนของคณะวิจัยและโครงการวิจัย และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

- การจัดเวทีสรุปบทเรียนเพื่อทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาและการกำหนดทิศทางการดำเนินงานในระยะต่อไป

11) การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์

- การประชาสัมพันธ์ทางการจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์

- การผลิตวีดีทัศน์ (VCD)

การจัดทำ website Blog Face book นิทรรศการ หนังสือเล่มเล็ก สมุดปกขาว

4) การหาแนวทางในการจัดการความรู้เพื่อการยกระดับความรู้ของศูนย์ประสานงานฯ แนวทางการเป็นศูนย์นวัตกรรมด้านเกษตรกรรมยั่งยืน มีการวางแผนในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

1) การจัดเวทีการประชุมเพื่อทบทวนการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน และวางแผนแนวทางการสังเคราะห์ข้อมูลประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูนเพื่อจัดทำเป็นศูนย์นวัตกรรมในปีต่อไป (2564)

2) การจัดทำสรุปเนื้อหารายละเอียดแนวทางของการสังเคราะห์ความรู้ในการจัดทำศูนย์นวัตกรรมเกษตรกรรมยั่งยืนในปีต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล แบบบันทึกการจัดเวทีเสวนา เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพ สมุดบันทึก แบบฟอร์มลงชื่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม การค้นคว้าแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารจากหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น พร้อมทั้งกับมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการวิเคราะห์โจทย์วิจัย ได้แก่ แผนที่ชุมชน ปฏิทินชุมชน แผนที่ทางประวัติศาสตร์การผลิตชุมชน

ผลการวิจัย

ผลการดำเนินโครงการวิจัย ในการการขับเคลื่อนองค์ความรู้โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ตามวัตถุประสงค์ของกรวิจัย พบว่า

การพัฒนาโจทย์วิจัยชุมชน จำนวน 4 โครงการ เป็นพื้นที่ระดับตำบล จำนวน 4 โครงการ โดยมีการพัฒนาโครงการวิจัยจำนวน 4 โครงการ ที่เป็นโครงการวิจัยคงค้างมาจากการพัฒนาโครงการวิจัยในปีงบประมาณ 2562 โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงต้องนำมาเข้าสู่กระบวนการพัฒนาโครงการวิจัยใหม่ โดยกลับไปทบทวนร่วมกับพื้นที่ นักวิจัย และชุมชนอีก มีการพัฒนาและปรับปรุงทั้งเนื้อหากระบวนการ และนักวิจัยเพื่อให้โครงการวิจัยได้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาโครงการเมื่อก่อน ๆ จนสามารถจัดทำสัญญาโครงการได้ ตามที่กำหนดไว้

การยกระดับและพัฒนาองค์ความรู้วิจัยเพื่อท้องถิ่นพื้นที่จังหวัดลำพูนจัดทำนโยบายสาธารณะในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยการประสานความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.) เป็นการนำเอา

องค์ความรู้โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ที่ได้ให้การหนุนเสริมโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำพูนทั้งที่ดำเนินการมาแล้ว และยังดำเนินการอยู่ ภายกระดับความรู้โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรในการจัดทำนโยบายสาธารณะ ประเด็น “ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น” ที่ดึงเอาความรู้ของงานวิจัยประเด็นเกษตรกรรมยั่งยืน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการขับเคลื่อนงานวิจัยแลพัฒนาอื่น ๆ มาเรียบเรียงจัดทำเป็นเอกสารเชิงวิชาการเข้าสู่เวทีสาธารณะหรือเวทีสมัชชาสุขภาพจังหวัดลำพูน ในการผลักดันให้หน่วยงานและชุมชนได้นำไปขับเคลื่อนเชิงนโยบายในพื้นที่ โดยมีการสนับสนุนการขยายผลในการจัดทำนโยบายในพื้นที่ระดับชุมชน เช่น การกำหนดกติกาชุมชนของบ้านห้วยโป่งสามัคคี ในการห้ามใช้สารเคมีในชุมชน ในระดับจังหวัดจึงเป็นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะในประเด็น ความมั่นคงทางอาหารบนฐานนิเวศวัฒนธรรมท้องถิ่น” ที่เป็นการนำเสนอให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดลำพูน เพื่อการนำเอาขับเคลื่อนในหน่วยงานตนเอง และนำเสนอต่อคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) เข้าสู่กระบวนการจัดทำนโยบายสาธารณะของประเทศต่อไป

การติดตามสนับสนุนโครงการวิจัยที่อยู่ระหว่างการดำเนินการให้มีคุณภาพ จำนวนทั้งหมด 4 โครงการ มีการนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การขับเคลื่อนโครงการวิจัยโดยได้ให้การหนุนเสริมการดำเนินโครงการวิจัยให้เป็นไปตามกรอบและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ส่งรายงานตามระยะเวลาที่กำหนด การหนุนเสริมโครงการวิจัยในหลายบทบาททั้งการประสานงานกับหน่วยงาน สถาบันการศึกษา การจัดการกระบวนการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย เช่น การอบรมการศึกษาดูงาน การจัดการเรียนรู้ในระบบออนไลน์ รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการวิจัย ส่งผลให้มีการดำเนินโครงการวิจัยอย่างต่อเนื่อง สามารถแก้ไขปัญหาข้อติดขัด เช่น บางโครงการวิจัยไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ศูนย์ประสานงานฯ ทำหน้าที่หนุนเสริมกระบวนการและมีการปรับกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยปรับรูปแบบการใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลจากการจัดเวทีเสวนา เป็นการเก็บข้อมูลโดยการใช้เครื่องมือแบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์แทน มีการหนุนเสริมในการจัดทำรายงานวิจัยให้เป็นไปตามเงื่อนไขและระยะเวลาที่กำหนด

การหาแนวทางในการจัดการความรู้เพื่อการยกระดับความรู้ของศูนย์ประสานงานฯ เป็นศูนย์นวัตกรรมด้านเกษตรกรรมยั่งยืน โดยการจัดเวทีเพื่อทบทวนสถานการณ์ของการทำเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดลำพูนร่วมกับเกษตรกร กลุ่ม องค์กรเครือข่ายเกษตรกรที่ทำเกษตรแบบยั่งยืน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดลำพูน พร้อมกับการทบทวนเอกสารต้นทุนความรู้ การขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน โดยได้นำมาร่วมกันหาแนวทางในการจัดทำศูนย์นวัตกรรมเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน ซึ่งมีศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่ายของศูนย์นวัตกรรมฯกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอในจังหวัดลำพูน (8 อำเภอ) มีโครงสร้างในเบื้องต้นเพื่อการขับเคลื่อนศูนย์นวัตกรรมด้านเกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน ที่มีปราชญ์ผู้รู้ มีพื้นที่การเรียนรู้ มีชุดความรู้ในแต่ละพื้นที่ที่เหมือนและแตกต่างกัน พร้อมทั้งจะสามารถยกระดับเพื่อเป็น “ศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้เกษตรกรรมยั่งยืนจังหวัดลำพูน” ต่อไป

ในด้านปัญหาและข้อเสนอแนะ การดำเนินโครงการวิจัยในการสนับสนุนโครงการวิจัยย่อย 4 โครงการ ในช่วงส่งผ่านและรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงองค์กร สกว. เข้าสู่กระบวนการของ วช. จึงเป็นเสมือนการเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง เนื่องจากในช่วงระยะเวลามีการปรับตัวนั้น ในพื้นที่ก็มีการเปลี่ยนแปลงในด้านสถานการณ์ปัญหา และบุคลากรในการวิจัย ทั้งจากการย้ายที่ทำงาน การเกษียณอายุราชการ และการเสียชีวิตของนักวิจัย จึงทำให้กระบวนการดำเนินโครงการวิจัยขาดความต่อเนื่อง และความเข้มข้นจากเดิม กอปรทั้งในช่วงการดำเนินโครงการวิจัยได้ประสบกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด 19 การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของ

โครงการวิจัยก็ขาดความต่อเนื่อง พื้นที่โครงการวิจัยบางพื้นที่ได้มีการปิดหมู่บ้านหลายช่วงเวลาของการแพร่ระบาด สำหรับข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการวิจัยควรกำหนดแนวทางสำรองสำหรับการดำเนินโครงการวิจัยในช่วงการแพร่ระบาดของโรคระบาด รวมถึงการหารูปแบบการสนับสนุนให้ชุมชน นักวิจัยชาวบ้านได้มีโอกาสเป็นเจ้าของโครงการวิจัยหรือหัวหน้าโครงการวิจัย โดยมีลักษณะเป็นโครงการวิจัยย่อย และมีหัวหน้าชุดโครงการที่เป็นนักวิชาการ เพราะจะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาและสร้างนักวิจัยชุมชนที่อยู่กับปัญหาและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง ในข้อเสนอแนะสำหรับการทำโครงการวิจัยต่อไป ควรมีการต่อยอดในประเด็นและพื้นที่เดิมเพื่อการยกระดับความรู้การสร้างกลไกการขับเคลื่อนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาตรงกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และควรมีระยะเวลาในการดำเนินโครงการมากกว่า 12 เดือนหรือไม่น้อยกว่า 18 เดือน

อภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินโครงการวิจัยในการสนับสนุนโครงการวิจัยย่อย 4 โครงการในช่วงส่งผ่านและรอยต่อของการเปลี่ยนแปลงองค์กร สกว. เข้าสู่กระบวนการของ วช. จึงเป็นเสมือนการเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง เนื่องจากในช่วงระยะเวลาที่มีการปรับตัวนั้น ในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านสถานการณ์ปัญหา และบุคลากรในการวิจัย ทั้งจากการย้ายที่ทำงาน การเกษียณอายุราชการ และการเสียชีวิตของนักวิจัย จึงทำให้กระบวนการดำเนินโครงการวิจัยขาดความต่อเนื่อง และความเข้มข้นจากเดิม กอปรทั้งในช่วงการดำเนินโครงการวิจัยได้ประสบกับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 19 การจัดกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา บุญชัย และคณะ (2563) ศึกษาเรื่อง การประเมินความเสียหาย ผลกระทบและการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นต่อภาวะโรคระบาด COVID 19 พบว่าวิกฤติโควิด นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เกิดพื้นที่ใหม่ทั้งที่เป็นโอกาสและสิ่งท้าทาย ชุมชน ท้องถิ่นต่าง ๆ นักพัฒนาสังคม นักวิชาการ ภาคเอกชน ภาครัฐ ควรอาศัยสถานการณ์นี้การทบทวนความล้มเหลวครั้งแล้วครั้งเล่าของวิกฤติเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงทบทวนความล้มเหลวของการแก้ปัญหาเพื่อกลับไปแบบเดิมซึ่งได้รับการพิสูจน์หลายครั้งว่าล้มเหลว ชุมชนท้องถิ่นมีแต่จะย่ำแย่ลงไปเรื่อย ๆ ของโครงการวิจัยก็ขาดความต่อเนื่อง พื้นที่โครงการวิจัยบางพื้นที่ได้มีการปิดหมู่บ้านหลายช่วงเวลาของการแพร่ระบาด สำหรับข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการวิจัยควรกำหนดแนวทางสำรองสำหรับการดำเนินโครงการวิจัยในช่วงการแพร่ระบาดของโรคระบาด รวมถึงการหารูปแบบการสนับสนุนให้ชุมชน นักวิจัยชาวบ้านได้มีโอกาสเป็นเจ้าของโครงการวิจัยหรือหัวหน้าโครงการวิจัย โดยมีลักษณะเป็นโครงการวิจัยย่อย และมีหัวหน้าชุดโครงการที่เป็นนักวิชาการ เพราะจะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาและสร้างนักวิจัยชุมชนที่อยู่กับปัญหาและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง ในข้อเสนอแนะสำหรับการทำโครงการวิจัยต่อไป ควรมีการต่อยอดในประเด็นและพื้นที่เดิมเพื่อการยกระดับความรู้การสร้างกลไกการขับเคลื่อนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาตรงกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ คาร์ณ นิมอนงค์ (Nimanong, K., 2016: 2) ศึกษาเรื่อง รูปแบบกระบวนการสนับสนุนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงครามโดยผ่านการทำงานร่วมกับกลไกหนุนเสริมพบว่า รูปแบบการหนุนเสริมการทำงานร่วมกับภาครัฐกิจที่ศูนย์ประสานงานฯ ไปผลักดันให้พนักงานบริษัทลุกขึ้นมาเป็นพี่เลี้ยงชาวบ้านในการหนุนเสริมให้ชาวบ้านเป็นนักวิจัยโดยใช้ระยะเวลาที่จำกัดและตอบโจทย์เป้าหมายองค์กร ซึ่งในการหนุนเสริมทั้ง 7 รูปแบบศูนย์ประสานงานฯ ใช้ชุดความรู้ 2 ชุด คือ 1) ชุดความรู้หลักซึ่งประกอบด้วยวิธีวิทยางานวิจัยเพื่อท้องถิ่น การติดตามสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น และเทคนิคเครื่องมือการทำงานแบบมีส่วนร่วม และ 2) ชุดความรู้เฉพาะที่ปรับเปลี่ยนตามเป้าหมายและประเด็นการขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการ

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดกิจกรรมที่ต้องปรับรูปแบบและวิธีการในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 สามารถยืดหยุ่นได้ในรูปแบบหรือวิธีการวิจัย
2. การสนับสนุนให้ชาวบ้านทำวิจัย โดยมีกรอบการนำเสนอแนวคิดและวิธีการ หรือหารูปแบบที่ง่าย ๆ สำหรับการนำเสนอองค์ความรู้ชาวบ้านโดยไม่ต้องผ่านการสกัดจากนักวิชาการ หรือเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเป็นเจ้าของโครงการวิจัยร่วมกับนักวิชาการ เป็นลักษณะชุดโครงการที่มีโครงการย่อยโดยชาวบ้าน และมีหัวหน้าโครงการเป็นนักวิชาการที่สามารถทำงานร่วมกับชาวบ้านได้
3. การสนับสนุนโครงการวิจัยในการแก้ไขปัญหาาร่วมกับชุมชนท้องถิ่น วช.ควรนำเอารูปแบบหรือแนวทางการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีชุดความรู้ มีระเบียบวิธีวิจัยมาสนับสนุนโครงการวิจัยชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อการนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างแท้จริง มากกว่าการนำเอาโจทย์วิจัยที่คิดมาจากนักวิชาการเท่านั้น
4. การเพิ่มระยะเวลาในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อให้เห็นกระบวนการ เนื้อหาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นควรมีไม่น้อยกว่า 18 เดือน

Reference

- Boonchai, K., & Team. (2020). *Assessment of damage, impacts, and adaptation of local communities to the COVID-19 pandemic: A complete report*. Local Development Community Foundation.
- Participatory Action Research (PAR). (2009). *Participatory action research (PAR)*. Retrieved from <http://www.pathum1.net/kmc/?name=research&file=readresearch&id=6> (Accessed: July 2017).
- Northern Thailand Local Research Network. (2020). *Sueb Heet San Hoi Hoi Kam Kued Kon Hak Lamphun*. Retrieved from <https://www.facebook.com/เครือข่ายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคเหนือ-214025651965246/> (Accessed: September 19, 2021).
- Nimanong, K. (2016). *The support process model for local research to strengthen communities through collaboration with support mechanisms: A case study of the Local Research Coordination Center in Samut Songkhram Province* (Master's thesis, Puey Ungphakorn School of Development Studies, Thammasat University).
- Mongkolchairanya, J., & Team. (2020). *Values and worth from local research*. Sansuay Limited Partnership.
- Charoensin-olarn, C. (2002). *New forms of social movements* (2nd ed.). Wiphasa.
- Prasertsak, W. (n.d.). *Concepts and definitions of food security*. Direk Jayanama Center, Faculty of Political Science, Thammasat University.

